

לא נכתב בפירוש אלא צרמו², אצל הו' ליה לרמו זאת במקום אחר, לא אצל זיווג הרשעים האלה.

ואמר הענין הוא כך, כי עשו לקח את בת ישמעאל בן אברהם כדי להמגזר בזה על יעקב אבינו ע"ה, כי בהיחוס היו שניהם שוים, בני יצחק ורצקה ונכדי אברהם אבינו ע"ה, לכן הייתה ענת עשו ליקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם לו לאשה, ועל ידי זה יהיה לו כח חדש מאברהם אבינו ע"ה, כי אשתו כגופו (צרכו כד, א) ויהיה לו כח היחוס של אברהם אבינו ע"ה משני נדדים, ובכח זה של אברהם אבינו ע"ה שיהיה לו יותר משיש ליעקב, על ידי זה יתגבר עליו.

והיה יעקב אבינו ע"ה מחיירא מזה, מה עשה, התחכם ואמר הלא עיקר כחו של אברהם היה על ידי שלמד תורה, הנני אלך ואחדצק בשורש שורשו של אברהם, היינו בתורה הקדושה שלמד, שהיא קדמה לעולם (וצחים קטו, א) ועולה על כל היחוסים. ועל כן נרמו זאת אצל הזיווג הזה, כי זה הוא שגרם לו זאת שנטמן בצית עזר ללמוד תורה כאמור. וזהו שאמרו במדרש פרשת דברים (דצ"ר א, יט) פנו לכם נפונה (דברים ג, א) אם מצקש להמגרות בכס הנפינו ענמיכם וכו' צרחו לתורה עי"ש, היינו כי התורה היא שורש השרשים כנ"ל, עכדה"ק והבין:

פרשת ויצא

א' נמי היינו כדאיחא צילקוט ראובני (ירושלים תשנ"ה) ויאל אות א' וילך חרנה דא שרו של עשו דאיהו ס"מ וכו', אמר, לבן הוא מסטרא דילי והוא שומע לעצמי, אלך לשם ואעשה נקמה ליעקב וכו', עיין שם באורך. מה עשה יעקב, הלך לבית עזר ללמוד תורה, היינו כמו שאמרו (סוכה נב, ג) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, ודי למצין:

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, א) והקשה רש"י ז"ל לא היה צריך

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, א). לכאורה לפי הפירוש רש"י לעיל (פס' ט) שנטמן בצית עזר ארצע עשרה שנה ואחר כך הלך לחרן עי"ש, אם כן איך אמר 'ויאל יעקב וילך חרנה', הלא לא הלך לחרן רק לבית עזר. אלא זה שפירש רש"י 'וילך חרנה יאל ללכת לחרן', היינו יציאתו היה אדעתא דהכי ללכת לחרן, ובאמת הלך לבית עזר, והיינו כמו שאמר דוד המלך ע"ה (מהלים קט, נט; ע"י ילקוט מהלים, תת) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדומתי, והבין.

2. הגה, וכדרך שפירש רש"י על הכתוב בפשת וישלח (לב, טז) גמלים שלשים ובניהם בנאיהם, ולפי שצנוע בתשמיש לא פרסמו הכתוב: (גליון מהרשי"א)

לכתוב אלא וילך וכו' למה הזכיר יציאתו, עיי' שם מה שחירץ. ויש לומר עוד על דרך שפירש רש"י ז"ל בעצמו על הכתוב (שמות יט, ז) ויסעו מרפידים ויצאו מדבר סיני, שגם שם הקשה רש"י ז"ל קושיא זו למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, אלא להקיש נסיעתו לציאתו וכו' עי"ש.

ועל דרך זה יש לומר נמי כאן, דהנה כשיצא מצאיר שבע יצא צעושר והרחצה, ואחר כך כשנטל אליפו את ממונו הלך לחרן צידים רקניות כידוע (מדרש אגדה בראשית כח, כ הוצא בראש"י להלן כט, יא), זהו שאמר ויצא וילך וכו', להקיש הליכתו ליציאתו, מה יציאתו מצאיר שבע היה צשמחה כי היה צעושר והרחצה, כך בהליכתו אף שהיה צידים רקניות ועוני היה צשמחה, כי היה סומך ובוטח בה', כדאיתא במדרש (בר"ר סח, ז) שאמר יעקב מאין יצא עזרי ואני לא נוס ולא נמיד אחד וכו', חזר ואמר חס ושלום לית אנא מוציד סברי מצריי אלא עזרי מעם ה' (תהלים קכא, ז), עי"ש והבין:

ויצא יעקב מבאר שבע (כח, י). והקשה רש"י ז"ל למה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת לדיק מן המקום עושה רושם וכו' יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, ע"כ. והנה מדלל קאמר אצד הודה אצד זיוה, אלא 'פנה', משמע שלא נאצד אלא פנה למקום אחר כמוצן, ואיזהו המקום שפנה לשם.

יש לומר כך, דהנה לכאורה יש לתמוה היחכן שהניח יעקב אציו את מקום אצותיו הקדושים, שדרו שם אצרהם וינחם והשרישו

שם קדושתם, כמו שנאמר באצרהם (לעיל כח, ג) ויטע אשל צצאר שבע, וצילחק (שם כח, ג) ויעל משם צאר שבע, והוא עוצ את המקום הקדוש הזה של קדושת אצותיו ויצא משם צחמיה.

אך יש לומר הענין הוא כך, היינו בדרך שפירש רש"י להלן (פס' יז) כי מטא לחרן אמר אפשר שעצרתני על המקום שהתפללו אצותי ולא התפללתי וכו', נעקר הר המוריה וצא לכאן וכו' עי"ש, וכן נמי יש לומר כאן, אפשר שהניח יעקב אציו את מקום קדושת אצותיו ויצא משם, אלא נעקר קדושת אצותיו ויצא עמו. והיינו כדאיתא צילקוט (ויצא, קיט) צצאתו מצית אציו היתה הצאר מהלכת לפניו מצאר שבע וכו' עי"ש, ולכאורה הוא חומה כמוצן, אלא פירוש 'הצאר' מצאר שבע 'מהלכת לפניו', והיינו כאמור נעקר קדושת אצותיו ויצא עמו.

וזהו שהקשה רש"י ז"ל למה הזכיר יציאתו, ר"ל למה פירסם הכתוב יציאתו שהוא לכאורה שלא לשצחו ותפארתו של יעקב אציו שהניח מקום קדושת אצותיו ויצא משם כנ"ל, אלא מגיד שיציאת לדיק מן המקום עושה רושם וכו' יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, היינו כשיצא משם יעקב אציו ופנה משם, פנה כל קדושת אצותיו עמו, נמצא בכל מקום שהיה שם היה צמקום קדושת אצותיו, ודי למצין.

וביאור הענין יש לומר כך, דידוע (זוה"ק ויצא קסא, א) יעקב היינו מדת האמת כמו שנאמר (מכה ז, כ) תתן אמת ליעקב.

והנה כתיב (תהלים פה, יב) אמת מארץ תלמח, פי', היינו כמבואר בדברינו בכללים (אות ח עמ' רפה) ^{הכ"ל} ח'ל ת'הי מ'פליג וכו' (אבות פ"ד מ"ג) ראשי תיבות 'אמת', לומר שלפני האמת אין דבר רחוק, כי אמת מארץ תלמח וההולך בדרך אמת לו יהיה הדבר המבוקש מתחת לארץ, בין ברוחני בין בגשמי, תלמיח וצא לו לכאן ע"ש.

והענין, היינו כמו אכן השואבת שיש לו סגולת ההמשכה להמשיך אליו כל המיני מתכות וכדומה, כך מדת האמת סגולתה להמשיך אליה כל מיני מדות טובות וכל מיני קדושות, כי כל דבר מושך אל שורשו, ושורש הטוב והקדושה הוא האמת. ולכן יעקב אבינו שהוא מדת האמת כנ"ל, כאשר יהיז דעתיה למהדר להר המוריה להתפלל שמה, נעקר הר המוריה וצא אליו לכאן כסגולת אכן השואבת כנ"ל.

והיינו בדרך שמנינו אלל משה רבינו ע"ה עם ההר סיני כשנראו זה עם זה דלג אליו כמבואר בזוהר הק' שמות (כא, ח) וזה לשונו, אמר רבי יהודה האי אבנא דמקבלא פרזלא כד חמי ליה מחטא מדלגא עלוי, כך משה והר סיני כשנראו זה עם זה דלג עליו, הדא הוא דכתיב (שמות ג, ח) ויצא אל הר האלקים חרצה, עיין שם לדרכו בקודש. ועל דרך זה יש לומר כאן אלל יעקב אבינו עם ההר המוריה גם על פי פשוט, היינו כנזכר לעיל שיעקב הוא אמת והאמת הוא אכן השואבת שמושך אליו כל מיני קדושות, ולכן כשיהיז דעתיה למהדר נעקר הר המוריה ודלג וצא אליו לכאן.

ובן זהו שהיה כשיצא יעקב אבינו מבאר שבע דלגה אליו קדושת באר שבע כמחט אל אכן השואבת, וכשיצא מפנה משם פנה קדושת באר שבע עמו פנה הודה פנה זיוה וכו', נמצא בכל מקום שהיה היה במקום קדושת אבותיו כאמור, ודו"ק והבן.

ובזה יבואר הכתוב (תהלים קא, ב) אשכילה בדרך תמים מתי תצא אלי, וראיתי בספר מקשה על אומרו 'מתי תצא אלי' מהא דתנינן באבות (פ"ד מ"ד) ואל תאמר שהיא תצא אחריו עיין שם לדרכו. ולדרכנו יש לומר כך, 'דרך תמים' היינו יעקב איש חס, וראשי תיבות מ'תי ת'צא ח'לי הוא אותיות 'אמת', היינו כמו שנאמר (מכה ו, כ) תתן אמת ליעקב, ואף על גב שאמרו אל תאמר שהיא תצא אחריו, אמנם האותו במדת אמת, תצא אלי, כמו שאמרו נעקר הר המוריה וצא לכאן וכנ"ל. וזה שדוד המלך ע"ה שואל ומשיב, ואמר אשכילה בדרך תמים ר"ל 'אשכילה' להשיג דרך יעקב איש חס מהו, ומשיב 'מתי תצא אלי', היינו מדת אמת הראשי תיבות של 'מתי תצא אלי' זאת היא דרך יעקב איש חס, וזכן תצא אלי שנעקר הר המוריה וצא לכאן כנ"ל, והבן.

ובאשר תדקדק יש לומר עוד, דהנה 'מתי תצא אלי' הראשי תיבות הוא 'אמת', ואמנע תיבות הוא 'תצל', והסופי תיבות הוא גימטריא כ"א, וידוע (ע"י פ"ח שער ראש חודש פ"ג) כ"א פעמים כ"א עולה מספר אמת, והיינו אמת מכל נד ותצל באמנע, ולרמוז שאמת היא קיום העולם, כמאמר רז"ל (אבות

פ"א מ"ח) על שלשה דברים העולם קיים ועל האמת וכו', ודי למצין:

דברי חכמים

וילך חרנה ויפגע במקום (כח, י"א). ופירש רש"י ^{לחור החכם} איהו עד חרן אזל, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי וכו', יהיז דעתיה למהדר וקפנה לו הארץ ע"ש. ואמר אא"ז זנוק"ל, לידוע (תנחומא לך, ט; ע"י רמז"ן בראשית יב, ו) שכל מעשי אבות הם סימן לזנים לדרוך באותו דרך לילך בעבודת הבורא, וזה בא לרמוז היות יש איש שרונה באמת להתפלל ועושה הכנות, אך מחמת רוב הטורדות הספקת נרכיו אינו יכול לטהר מחשבותיו ועל כן אינו יכול להתפלל, ועושה בכל מאמצי כחו כל הכנות שיהיה ביכולתו להתפלל, ואינו יכול לעמוד על נפשו בזה, ולפעמים נחאחר על ידי זה עד שעובר הזמן חפלה, ואחר שרואה שהזמן נפנה ועדיין לא התפלל, הוא נחמץ מאוד בעיני עצמו ומתמרמר על זה מאוד, אזי מרחמין עליו מן השמים ונותנין לו שיהיה צידו כח להתפלל.

וזוהו שמרומז במעשה אבות ציעקצ אצינו, שעבר על מקום שהתפללו אבותיו ואזל עד חרן, היינו מחמת שלא היה יכול להתפלל, ואחר כך כי מטא לחרן ועדיין לא התפלל, אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי, היינו שעברתי הזמן חפלה, כי חפלות אבות תקנום (צרכות כו, ז), זהו 'שעברתי על מקום שהתפללו אבותי' היינו שעברתי הזמן חפלה, יהיז דעתיה למהדר, פירוש 'למהדר' לשון תשובה, מלשון הדרי צי, והתחיל לעשות

תשובה על זה, שמסתמא אינו ראוי ומעשיו שלא כהוגן, קפנה לו הארץ ונעקר הר המוריה וצא לכאן, היינו שנתנו לו מן השמים התפלה אחר כך צמתנה, ודי למצין. ועיין עוד בחלק הכללים בתורת אא"ז זנ"ל (עמ' שעג) באופן אחר:

ויקח מאבני המקום וכו' (כח, יא). ופירש רש"י התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אצן אחת וכו' ע"ש. ולכאורה הנה מאוד קשה להצין הענין המריבה של האצנים זה אומר עלי וזה אומר עלי וכו', איך שייך זאת באצן דומם.

אלא היינו כמו שנאמר (מצקוק ג, יא) אצן מקיר תזעק, שקשה גם כן כנ"ל, ואמר אא"ז זנוק"ל כי בכל מקום ומקום יש צו נינוץ קדוש אשר האדם צריך לתקנו, ועל כן כל מקום ומקום יש שם התעוררות חדש לעבודתו ית"ש, וזהו 'אצן מקיר תזעק' ומעורר את האדם לתקן את הנינוץ הקדוש אשר בו, עכדה"ק.

ודיינו כמבואר בספרים הק' (ע"י קדושת לוי ליקוטים ד"ה ה' נחני) אשר הנלוות קדושות מצפים לזה שיצוא הצדיק לתקנם ולהעלותם, ובספר גנוי יוסף (ויאל ד"ה במדרש ויאל) פירש בזה את הפסוק (מהלים לו, כג) מה' מצעדי גבר כונו ודרכו יחפץ, פי', 'מה' מצעדי גבר' היינו הצדיק ההולך ונוסע בדרך לדבר ה', אזי 'ודרכו יחפץ' הדרך חפץ ומנפה שהצדיק ילך שם ויעלה הנלוות השרוים בדרך, היינו בהדומם שהוא הארץ, וכשהצדיק מתחיל לילך

ממקומו, אזי יש מלאכים ממונים המכריזין שצדיק זה הולך והיה כולם מסייעין אותו ומשמרין אותו בדרך, ומיד הנצולות קדושות השרוים בדרך שמחים לקראתו וכו' עי"ש. ויש לומר זה פירוש הכתוב (מהלם נא, יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך וכו', היינו המלאכים המכריזין כנ"ל, והבן.

¹⁷⁷ ובזה נבוא אל הביאור עניינינו, והענין הוא כך, דהנה זאת ידוע ומפורסם (מגיד מישרים וינא ד"ה אור ליום שבת ט' כסלו) שהענין הליכת יעקב אבינו לחרן היה לתקן ולהעלות הנצולות קדושות שהיו שרוים שמה בדומם נומח חי מדבר, וכשהתחיל יעקב אבינו ללכת מבאר שבע מיד הכריזו המלאכים שיעקב ילך מבאר שבע והולך לחרן כנ"ל, והו' וינא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וקשה קושיית רש"י ז"ל למה הזכיר יציאתו וכו' עי"ש, אלא הפירוש 'וינא יעקב וכו'' זאת היא הכרוז שהכריזו המלאכים אחר שלקח יעקב אבינו פטירת שלום מיצחק, כמו שנאמר (לעיל פס' ה) וישלח יצחק את יעקב וילך, מיד כשהתחיל ללכת תיכף הכריזו המלאכים הממונים על זה את הכרוז, היות שינא יעקב מבאר שבע וילך חרנה והיו מסייעין אותו ומשמרין אותו בדרך כנ"ל.

וביד הנצולות קדושות שהיו שרוים שמה בדומם נומח חי מדבר, כששמעו הכרוז, שמחו לקראתו ומנפים ביאתו כנ"ל, וינאו לקראתו כמות כמות של נצולות קדושות כסדר דומם נומח חי מדבר, ומקודם צאו לקראתו הכת ניצולי הדומם לתקנם ולהעלותם, זהו 'ויפגע במהום ויחם מאבני המהום' היינו ניצולי

הדומם, וכאשר לקח יעקב אבינו את עצמו לתקן אותן ולהעלותם, קפצו כולם ומהי זעקה גדולה בין האבנים, כנוצר לעיל אבן מקיר תזעק, והתחילו מריצות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו היינו לתקן אותו, וזאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו לתקן אותו, שכל אחד ואחד חפץ להיות בראש התיקון ולהעלות אותו בראש ובתחלה.

מה עשה הקב"ה העושה שלום במרומיו, מיד עשאן אבן אחת, היינו כדי לתקן ולהעלות את כולם יחד, והו' שנאמר ויקח יעקב את האבן וישם אותה מצבה וילוק שמן על ראשה, ובעבודה זו תיקן והעלה את כולם יחד כאחד, ודי למצין. וכן הלך מחיל אל חיל מן תיקון נצולי הדומם אל תיקון נצולי נומח חי מדבר.

וזהו שנאמר (להלן כט, ג-ז) וירא והנה צאר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הצאר ההוא ישקו העדרים וכו' ונאספו שמה כל העדרים וכו', ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו, ויאמר להם הידעתם את לבן ויאמרו ידענו, ויאמר להם השלוש לו ויאמרו שלום, והנה רחל צאה עם הצאן, ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה וכו'.

ולבאורה כאשר תשים לב לדקדק, הנה כל הפרשה היא צאן צלל רועה, שלא נאמר אלא הצאן והעדרים והעדרים והצאן, ואיה הרועה, שלא נזכר כלל בכל הפרשה עם הצאן כמבואר להמעין. ואם כן קשה, אל מי אמר 'אחי מאין אתם' ומי המה שהשיבו לו 'מחרן'

אנחנו וכו', הלא לא מזכר כלל שהיה שמה איזה אחים או רועה או שום איש חלא עדרי נאן בלבד, ועם מי דיבר כל השאלות ותשובות האלה. חלא על כרחק כפי המשמעות המפורש בפסוק משמע שעם הנאן הוא שדיבר כל זה, והוא בלתי מובן כלל לומר שהיה לו טענות וחציעות עם הנאן שהוא חי ואינו מדבר. גם יש לדקדק אומרו והנה צאר צשדה, מאי 'צשדה', הוי ליה למימר סתם 'יורא והנה צאר' כמוצן.

אלא יש לומר שבאמת עם הנאן ממש הוא שדיבר כל זה³, והיינו כדברינו הנאמרים לעיל, היות ידוע שהענין הליכת יעקב אבינו לחרן היה לתקן ולהעלות הנצלות קדושות שהיה שריים שמה בדומם נומח חי מדבר, וכאשר שמעו הנצלות קדושות הכרוז של המלאכים שינא יעקב מצאר שבע וילך חרנה כנ"ל, מיד הנצלות קדושות שמחו לקראתו ומנפים ביאתו, ונאספו כל הנצלות קדושות שהיו שמה בדומם נומח חי מדבר, וינאו לקראתו כמות כמות כסדר דומם נומח חי מדבר, ומתחלה צאו לקראתו הכת ננאי הדומם, זהו 'ויקח מאבני המקום' היינו לתקן הננאי הדומם כנ"ל, ואחר כך צאו לקראתו הכת ננאי הצומח לתקנם, זהו וירא והנה צאר צשדה, 'צשדה' דייקא, שצומחים שם כל מיני עשבים והיינו הנצלות קדושות שבתוך הצומח.

אחר כך צאו אליו הכמות ננאי החי לתקנם, זהו 'והנה שם שלשה עדרי נאן

רובצים עליה', היינו הנצלות קדושות שבתוך הנאן שהיו רובצים וממתינים שמה על ביאת יעקב אבינו לשם לתקנם, ואמר כי מן הצאר ההוא ישקו העדרים וכו' ונאספו שמה כל העדרים, פי', כי שמעו שמן הצאר ההוא יהיה להם המיקון, היינו ששמה אל הצאר ההוא יצא יעקב אבינו לתקן אותם ולהעלותם, לכך ונאספו שמה כל העדרים לתקנם.

ומיד התחיל יעקב אבינו לעסוק במיקונם, ויאמר להם יעקב, פי', אל הנאן הוא שאמר היינו עם הנצלות קדושות שבתוכם הוא שדיבר, ואמר אחי מאין אתם, ויאמרו מחרן אנחנו, פי', מאותן הדורות שנפלו בשבירה מחרונו של מקום, כגון דור המבול ודור ההפלגה וכיוצא בו כידוע (עי' שער הפסוקים שמות), ויאמר להם הידעתם את לבן, פירוש 'לבן' היינו ליבון עוונות כפירוש המדרש (בר"ר ע"י) עי"ש, ור"ל 'הידעתם את לבן' היינו תשובה, ויאמרו ידענו, ויאמר להם השלום לו, פי', אם בלב שלם אתם עושים תשובה, 'ויאמרו שלום' בלב שלם, וצוה תיקן אותם והעלה אותם.

ובתוך כך והנה רחל באה עם הנאן, קפצה רחל אמנו וצאה גם כן עם הנאן של לבן, לתקן גם אותם. ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הנאן ולכו רעו, פי', דהנה העיקר העבודה זו של המיקון והעלאת הנצלות קדושות היה לו ליעקב אבינו צביתו של לבן וצנאנו של לבן,

3. היינו כדרך שמצינו במצות ראשית הגז, שאמרו ז"ל (חולין קלז, א) חמש צאן עשויות (שמואל א' כה, יח) שמעשות את בעליהן ואומרת לו קום עשה מצוה חדשה, עיין שם: (גליון מהרש"א)

היינו התורה שנקראת אֶזְנֵי המקום
צ"ה כמוזן.

והנה כשאדם עוסק בתורה, התורה
מבקשת שילמוד לשמה, והיֵלֵךְ הרע מבקש
שילמוד שלא לשמה, וצאו רז"ל ואמרו (סנהדרין
קה, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ומנֹחַ אֶף
עַל פִּי שֶׁלֹא לִשְׁמָה, שמתוך שלא לשמה בא
לשמה ע"ש.

וזהו שרמזו 'ויקח מאֶזְנֵי המקום' ר"ל
כאשר אדם לוקח את עצמו לעסוק בתורה
שהוא אֶזְנֵי המקום צ"ה, 'התחילו מריבות זו
עם זו' היינו תורה שנקראת אֶזְנֵי והיֵלֵךְ הרע
שנקרא אֶזְנֵי מריצים זה עם זה, זאת התורה
אומרת 'עלי יניח נדִיק את ראשו' היינו ללמוד
לשמה, והיֵלֵךְ הרע אומר 'עלי יניח' היינו
ללמוד שלא לשמה, עשֵׂאן הקצ"ה אֶזְנֵי אחת,
היינו שילמוד אֶף עַל פִּי שֶׁלֹא לִשְׁמָה שמתוך
שלא לשמה בא לשמה, ודי למזין:

או ירמוז ויקח מאֶזְנֵי המקום ופירש רש"י
התחילו מריבות זו עם זו. פירוש 'אֶזְנֵי
המקום' היינו התורה כנ"ל, ור"ל 'ויקח'
מאֶזְנֵי המקום' היינו כשאדם לוקח ומקבל על
עצמו עול תורה, עומדים עליו מריבות
ומחלוקת, והתחילו מריבות זו עם זו כדי
לבלבל אותו מן התורה, אמנם הנה כתיב
(משלי טז, ז) צִרְנוֹת ה' דרכי אִישׁ גַּם אֹיְבָיו
יִשְׁלִים אֹתוֹ, זהו שאמר 'מיד עשֵׂאן הקצ"ה
אֶזְנֵי אחת', ודי למזין:

ויחלום והנה פֹּלֵם מוֹצֵב אֶרְצָה ורָאֵשׁוּ
מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה והנה מִלֵּאכֵי
אֱלֹקִים עוֹלָיִם ויִזְרְדִים בּוֹ (בבא, יב). יש לומר

ששם היו שרוים נִלְוֹת קדושות גדולים
הרבה, עד שהולך לשהות שמה עשרים שנה
בשציל זה, ללקט ולצרר אותם מעט מעט עד
שגמר תיקונם והולִיֵא מהם הכל כידוע (עי'
לקוט ראובני [ירושלים תשנ"ה] וילך אות לו בשם
האר"ז"ל), לכן כאשר קפצה אמנו רחל וצאה
עם האֶזְנֵי של לֶזֶן אֶל הַבָּאֵר לתקן גם אותם
בכאן, אמר 'הן עוד היום גדול' לתקן אותם,
כי אחמהמה ואשהה בשציל זה עשרים שנה
שמה, 'לא עת האסף המקנה' פ"י לא עת
האסף הנִלְוֹת קדושות שבמקנה בכאן
בהעצרה בעלמא, כי הוא עצודה רבה והנני
הולך במכוון שמה, 'השקו האֶזְנֵי ולכו רעו'
ואני אצוא אחרֵיך שמה בשציל זה עד שאשלים
תיקונם כנ"ל, ודו"ק היטב בכל זה והבן.

ועל פי דברינו הנאמרים, יש לפרש
הפסוק (תהלים קא, ב) אֲשַׁכִּילָה בְּדֶרֶךְ תַּמִּים מִתִּי
תִּצַּח אֲלֵי, קִנֵּית עַל דֶּרֶךְ שִׁפְיָרְשֵׁנוּ לְעִיל (עמ'
קנו) וצֹאפֶן אַחֵר. והוא, פירוש 'דרך תמים'
היינו יעקב אִישׁ חֵם כנ"ל, ור"ל 'אֲשַׁכִּילָה
בְּדֶרֶךְ תַּמִּים' היינו להצין מה היה הענין
הדרך שהלך יעקב אִישׁ חֵם לחרן, ומשיב,
'מתי תצא אֲלֵי' היינו בשציל להעלות הנִלְוֹת
קדושות שהיו מִנְפִּיס צִיָּאָתוּ מִתִּי תִצַּח אֲלֵי
להעלות אותם, לזה הלך לחרן כנ"ל, והבן:

או יאמר ויקח מאֶזְנֵי המקום ופירש רש"י
התחילו מריבות זו עם זו וכו' על דרך
זה. כידוע (סוכה נב, א) היֵלֵךְ הרע נקרא 'אֶזְנֵי',
כמו שנאמר (יחזקאל לו, טו) והסירותי את לב
האֶזְנֵי וכו', והתורה נקראת 'אֶזְנֵי' כמו שנאמר
(שמות כד, יב) לוחות האֶזְנֵי, ו'אֶזְנֵי המקום'

צדק רמו, פירוש 'ויחלוס' היינו בגלות שהיינו כחולמים (מהלים קכו, א וצרש"י שם), והפירוש 'סולס' היינו ממון, כדאיחא בצעל הטורים 'סולס' גימטריא 'ממון' עי"ש. והענין יש לומר כך, דידוע שורש הממון הוא גבוה מאוד נעלה, ועכשיו בגלות שהוא גלות הפרנסה כידוע, (עי' זה"ק בהעלותך קנג, א) הממון הוא צשפל המנצ צידי הצורים והקמנים כנודע. זהו שרמו 'ויחלוס' היינו בגלות שהיינו כחולמים, 'והנה סולס' היינו הממון כנ"ל, 'מונצ ארצה' עומד צשפל המנצ כאמור, וצאמת 'וראשו מגיע השמימה' פי' שורשו גבוה מאוד ומגיע השמימה כנ"ל.

ואמר והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים צו, פי', כי יש עולה על ידי הממון ויש יורד חלילה על ידי הממון, כמו שאמרו במדרש (שמו"ר לא, ג) יש עושר שעושה רע לצעליו ויש עושר שעושה טוב לצעליו עי"ש, היינו הכשרים שלוקחים את הממון לקדושת תורה ומצות הם עולים על ידי הממון, והרשעים הלוקחים את הממון לתאות עולם הזה הם יורדים על ידי הממון כמוצן. זהו שאמר 'והנה מלאכי אלקים' היינו הנשמות הנשלחים לעולם הזה, 'עולים ויורדים צו' היינו על ידי הממון כנ"ל, והבן.

ויצא לומר עוד, 'סולס' היינו ממון כאמור, והממון הוא חלוס שהוא כחלוס יעוף, וההולך משוקע בתאוות ממון הוא הולך בחלומות. זהו שרמו 'ויחלוס' והנה סולס' כאמור, ודי למצין:

או יאמר והנה פולח מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה על דרך זה.

פירוש 'סולס' היינו ממון כנ"ל. והענין יש לומר כך, דכתיב (מהלים קטו, טז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, והקושיות בזה ידועים עיין בגמרא ברכות (לה, א), ובזהר הק' ויקהל (רט, א) לדרכם בקודש.

ובדרך פשוט יש לומר כך, היינו כמאמר רז"ל (נדה ע, ב) מה יעשה אדם ויתעשר, יסחור וישא ויתן צאמונה ויצקש רחמים ממי שהעושר שלו וכו', דהא כלל הא לא סגי עי"ש, וגם כנודע אומרים ז"ל יכול אפילו יושב וצטל, תלמוד לומר (דברים ג, ז) בכל מעשי ידך וכו' עי"ש ילקוט תהלים (תרל). יוצא לנו מזה, שהממון היינו עסק המשא ומתן והפרנסה הוא צידי אדם וצידי שמים, צהשתדלות אדם עם סייעתא דשמיא, דהא ^{אורייתא} כלל הא לא סגי.

והיינו כמו סולס המונצ ארצה וראשו מגיע השמימה, הנה הצד המונצ ארצה הוא צידי אדם לעלות, והצד השני המגיע השמימה אינו צידי אדם כי מי יעלה לנו השמימה, כך כדמיון והמראה הזה הוא עסק המשא ומתן והפרנסה, צד אחד מונצ ארצה וראשו מגיע השמימה, הצד המונצ ארצה הוא צידי אדם להשתדל וזהו שרמו 'והארץ נתן לבני אדם' כאמור, והצד השני מגיע השמימה הוא צידי שמים זהו שרמו 'השמים שמים לה' וצריך סייעתא דשמיא כנ"ל. וזהו שרמו 'והנה סולס' היינו עסק הממון 'מונצ ארצה וראשו מגיע השמימה' צד אחד מונצ ארצה וצד השני מגיע השמימה והא כלל הא לא סגי כנ"ל, והבן:

או יאמר והנה פולס וכו' על דרך זה. פירוש 'סולס' היינו התורה כדאיתא בצעל הטורים וצמדרש (בר"ר סט, יז) 'סלס' גימטריא 'סיני', והיינו התורה כמוצן. זהו הפירוש 'והנה סלס מוצנז ארצה' היינו התורה שניתנה בארץ 'וראשה מגיע השמימה' כמוצן. ואמר והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים צו ופירש רש"י עולים תחלה ואחר כך יורדים, יש לומר כך, דיודע העיקר בעסק התורה הוא שיהיה בדחילו ורחימו, כי אורייתא צלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא (תקו"ז מיקון י כה, ז), והשורש הוא ענוה שמציא לידי יראה וכו' (ע"ז כ, ז), ואם בגאווה וצו, הוא מוריד עוד את התורה לסטרא אחרת חלילה כנודע, ועל זה נאמר (הושע יד, י) נדיקים ילכו צם וכו', והיינו 'עולים ויורדים' כמוצן.

זהו הפירוש 'והנה מלאכי אלקים' היינו הנשמות הנשלחים לעולם הזה 'עולים ויורדים' צו' כאמור, וצא רש"י ופירש את הדבר, ואמר, 'עולים' תחלה' היינו אם אחר שעסק בתורה הוא צעיני ענמו בהתחלת לימוד התורה 'עולים' כנ"ל, 'ואחר כך' היינו שנדמה לו שהוא כבר אחר הלימוד ומתגאה שכבר עסק זה כל נרכו, 'יורדים' חלילה כנ"ל, והבין:

או יאמר 'סולס' היינו תפלה, כמו שכתב הצעל הטורים 'סולס' בגימטריא 'קול', שקול תפלת הנדיקים הוא סולס למלאכים לעלות זה וכו' ע"ש. והנה אמרו רז"ל (ברכות ו, ז) מאי כרוס זלות לבני אדם (מהלס יז, ט), אלו דברים שעומדים ברומם

של עולם ובני אדם מזולזין בהן, ופירש רש"י (ד"ה דברים) כגון תפלה שעולה למעלה, ע"ש.

זהו שרמז 'והנה סולס' היינו תפלה כנ"ל, 'מוצנז ארצה' היינו שהיא בשפל המצב שבני אדם מזולזין בה, ובאמת 'וראשו מגיע השמימה' שעולה למעלה ועומדת ברומם של עולם כנ"ל, והבין.

היוצא לנו מכל זה, שהסולס הוא מרמז על שלש אלה על התורה ועל העבודה ועל הפרנסה כנ"ל, והשלש אלה הנה הם קיום העולם, כנאמר באבות (פ"א מ"ז) על שלושה דברים העולם עומד על התורה, ועל העבודה היינו תפלה, ועל גמילות חסדים היינו פרנסה כמוצן. זהו שרמז בכלל 'והנה סולס' היינו תורה תפלה פרנסה, 'מוצנז ארצה' הם קיום העולם, 'וראשו מגיע השמימה', והבין:

והיה זרעך בעפר הארץ (בבא יד). ודרשו רז"ל צמדרש (בר"ר סט, ה) מה עפר עשוי דש לכל, כך צניך עשוי דש לגליות וכו' ע"ש. אצל הנה מצינו בגמרא (בבא קמא כד, ז) צדין שתי פרות וכו', שאמרו ז"ל כי אית לך רשותא לסגויי עלי, לצעוטי צי לית לך רשותא, עיין שם ודו"ק, והיינו כמו שדרשו רז"ל (כתובות קיא, א) השבעתי אתכם וכו' (שה"ש ז, ו) שלא יותר מדאי וכו' ע"ש, ודי למצין כי אי אפשר להאריך יותר:

והנה ה' נצב עליו ויאמר וכו', הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה

ולזרעך, והיה זרעך וכו' וכו', עד כי לא
אעזבך וכו', וייקץ יעקב משנתו (בכ.
יג-יז). ולכאורה הנה צריך להצין אשר בכל
הצטחות עד כי לא אעזבך לא הקיץ משנתו,
עד ציון הצטחה זו כי לא אעזבך מיד
ויקץ יעקב משנתו, שצוודאי לא היה זאת
צמקרה כמובן.

אלא יש לומר דידוע אומרם ז"ל
(בר"ר סט, ו) אשר כי לא אעזבך הוא
הצטחת הפרנסה עי"ש, וידוע (תנחומא לך,
ט; ע"י רמז"ן בראשית יב, ו) מעשה אבות הם
סימן לבנים, וצמעה זו שלא הקיץ משנתו
עד הצטחת הפרנסה, רמז בזה צמצול בניו
אחריו, שאין לך דבר מועיל לעורר ולהקיץ
את ישראל מן השינה והתרדימת עולם
הזה כמו הפרנסה, שכשישראל נושע
בפרנסה מיד 'ויקץ משנתו' לעבודת
הבורא, ודי למצין:

כי לא אעזבך וכו' וייקץ יעקב משנתו
(בכ. יג-יז). הסמיכות זה לזה יש לפרש
היינו כדאיתא בצעל הטורים וייקץ יעקב
משנתו ויאמר סופי תיבות 'צבור', לומר
שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בצבור
(ילקוט תהלים, חשעז), עי"ש. וזהו 'כי לא אעזבך'
היינו פרנסה כנ"ל (בדיבור הקודם), וסמך ליה
'ויקץ יעקב משנתו ויאמר' היינו תפלה בצבור
כאמור, לרמוז שתפלה בצבור היא סגולה
לפרנסה, והבין:

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את
אשר דברתי לך (בכ. יז). ולכאורה
אומרו שלא יעזוב את אשר דיבר הוא ללא

נורף, כי כיון שדיבר צוודאי לא יעזוב את
דברו, כי לא בן אדם הוא ויתנחם, ההוא
אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה (צמדבר
כג, יט).

אלא יש לומר, דהנה קיום הצטחות הללו
לא היה אלא לצקוף צלחתו מצית לבן, וצינו
לצינו היה עני ואציון כמו שאמר (להלן לב, יא)
כי צמקלי עברתי והיה צריך פרנסה. זהו
שהצטיח לו הצטחה נוספת, 'כי לא אעזבך'
היינו צפרנסה, 'עד אשר אם עשיתי את אשר
דברתי לך', פי', עד אז הגיעך לקיום
ההצטחת העושר והגדולות הללו, צינו לצינו
פרנסה לא יחסר לך.

ומעשה אבות סימן לבנים, כל איש
ישראל צכלל וצפרט מאמין וצוטח שיעזור
לנו השי"ת צישועה גדולה, אך עד צואנו
שמה אל הישועה הגדולה, צינו לצינו צריך
ישועה קטנה היינו פרנסה על כל פנים,
ודי למצין:

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה'
במקום הזה ואנכי לא ידעתי
(בכ. יז). יש לומר היינו כדאיתא צמדרש
(בר"ר סט, ב; ע"י רש"י להלן כט, יא) שאחר שנטל
אליפו ממנו הכל ונשאר צמקלו אמר מאין
יצוא עזרי, חזר ואמר חס ושלום לית אנא
מוציד סברי מן צריי, אלא עזרי מעם ה'
(תהלים קכא, א) וכו' עי"ש. זהו הפירוש וייקץ
יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' צמקום
הזה, פי', 'אכן' כיון שיש אלקים בעולם,
אם כן 'ואנכי לא ידעתי' אין לי עוד לידע
ולדאוג מאין יצוא עזרי, רק לקיים השלך

על ה' יהבך (מהלים נה, כג) ועזרי מעם ה' כנ"ל, והבן.

ובן הוא תמיד, כשאדם מתעורר משינת ותרדימת הצלי עולם, ומזכיר את עצמו הלא יש חלקים בעולם היודע הכל ומפרנס לכל, אזי אף שאינו יודע שום מצוא לפרנסתו השי"ת עוזר לו. וזהו שרמזו גם כן לדורות, 'ויקץ יעקב משנתו' היינו כאשר אדם מישראל מתעורר ומקץ משנתו ותרדמתו בהצלי עולם, 'ויאמר אכן יש ה' במקום הזה' הלא יש חלקים בעולם כנ"ל, אזי 'ואנכי לא ידעתי' היינו אף שאינו יודע שום מצוא השי"ת עוזר לו כנ"ל.

ולפי זה יש לרמז עוד 'ויקץ יעקב משנתו' היינו בכל יום ויום בצוקר כשיעור אדם משנתו, כך יעשה 'ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', פי', הלא יש חלקים בעולם ואנכי איני יודע כלום, והיינו השלך על ה' יהבך, ובכן כשהולך אחר כך לפרנסה, אף שאינו יודע שום מצוא, 'והוא יכלכלך' כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל (ברכות ד, א) למד לשונך לומר איני יודע, כמו שפירשנו בכללים (אות ל עמ' שלט) עי"ש:

ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (כת, פז-יז). ופירש רש"י מקום תפלה לעלות תפלת השמימה,

ע"כ. ולפרש הכתוב בדרך רמז יש לומר כך, כידוע (בחינת עולם יג, מה) שהעיקר והתכלית שאחר כל הידיעות ידע בעצמו שאינו יודע, ובכן השי"ת שוכן איתו כמו שנאמר (ישעיה נ, טו) אשכון את דכא ושפל רוח, מה שאין כן בגאווה אין אני והוא יכול לדור כידוע (סוטה ה, א).

וזהו שרמזו 'אכן יש ה' במקום הזה', היינו באיש הזה שאומר 'ואנכי לא ידעתי' היינו שידע בעצמו שאינו יודע כנ"ל⁴. אבל ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה, פירש 'ויירא' היינו ירא ה', ור"ל 'ויירא ויאמר' היינו אפילו שהוא באמת ירא ה', אך שידע בעצמו שהוא ירא ה' ומתנשא ואומר על עצמו 'מה נורא המקום הזה', 'אין זה' כלומר אין זה כלום. כי אם בית אלקים, פי', כי אם השפל ועניו שהוא 'בית אלקים' כנוצר לעיל אשכון את דכא, הוא העיקר, 'וזה שער השמים' ופירש רש"י מקום תפלה לעלות תפלת השמימה, ר"ל תפלת האיש הזה כאמור שהוא בחינת תפלה לעני היא העולה השמימה, היינו כמו שנאמר (מהלים סט, לד) שומע אל אביונים ה', ודי למדין:

וזה שער השמים (כת, יז). ופירש רש"י מקום תפלה, ומדרשו שצית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה עכ"ל. ובמדרש (בר"ר סט, ז) נאמר עוד אמר רבי שמעון בן יוחאי אין בית המקדש של מעלה גבוה מבית המקדש של מטה אלא שמונה עשר מיל מנין 'וזה' עי"ש. ולכאורה הוא

4. הגה, וראה זה פלא 'ואנכי לא ידעתי' בגימטריא 'אכן יש ה' במקום הזה', ודו"ק: (גליון מהרשי"א)

מדרש פליאה כמוזן. אלא יש לומר 'מיל' פירוש 'דבור' מלשון מלה כלשוני (מהלים קלט, ד), ור"ל אין בית המקדש של מעלה גבוה מבית המקדש של מטה אלא שמונה עשר מיל, היינו התפלת שמונה עשרה ברכות, שהיא הקולס המונב ארצה וראשו מגיע השמימה כאמור לעיל (עמ' קסב), והבין:

שמירה מן העוזרים היינו לזן הארמי שיחזק לו וינשק לו ויאמר לו אך עצמי וצשרי אתה כאוהב נאמן (להלן כט, יג-יד), וציקש לעקור את הכל חלילה (הגש"פ), מזה פחד לזו שלא יהיה נפתה לו להאמין זו שהוא אוהבו חלילה, וזהו 'ושמרני בדרך הזה' דייקא 'אשר אנכי הולך' ללזן הארמי כאמור והבין, והוא פשוט:

אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך וכו' (בכח, ב). ולכאורה קשה מאי ושמרני 'בדרך הזה' דווקא, הלא כל הדרכים בחזקת סכנה הם (קה"ר ג, ז), ובאמת הצטחת הקצ"ה 'ושמרתיך' היה בכל אשר תלך לא בדרך הזה דווקא. גם קשה קושיית המפרשים (רמב"ן ועוד) כיון שהקצ"ה כבר הצטיחו למה לי עוד לדבר מזה, ההוא אמר ולא יעשה.

ובדרך הרמז יש לומר כך, היינו על פי מה ששמעתי צילדומי מפי חסיד אחד ששמע מפה קדוש הרב הצדיק מו"ה צבי אלימלך מדינב זלוק"ל, שאמר בדרך נחות על הכתוב (מהלים פו, ז) שמרה נפשי כי חסיד אני, והקשה וכי אם אינו חסיד אינו צריך שמירה.

ובפשוט יש לומר היינו כדאיתא במגלה עמוקות (וישלח ד"ה מיד אחי) על הכתוב (מהלים קיח, ז) ה' לי צעוזרי ואני ארצה צשנאי, שלכאורה אינו מוזן, הלא 'צעוזרי' משמע מהעוזרים והמסייעים כמוזן, אלא כי מן השונאים בגלוי הוא צניקל להשמר מהם, אך מהשונאים המתדמים ענמם לעוזרים מהם קשה להנלל, וזה שציקש דוד המלך ע"ה 'ה' לי צעוזרי' היינו מהעוזרים והמסייעים כאמור, 'ואני ארצה צשנאי' היינו שארצה ואדע שהם שונאים עכ"ל, והבין.

אלא דהנה אמרו רז"ל (סוכה נב, ז) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, והענין הוא כך, דהנה הרשע הזה שיודע ורואה שהיא עצירה והוא עוזר ועושה, ממנו אין לדבר כי לא דברה תורה במתים (עי' מדרש משלי פ"ו). רק לפעמים היצר הרע בא בדמות יצר טוב ומראה לאדם על עצירה שהיא מצוה, על זה הוא שאמרו רז"ל (סוכה נב, ז) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, פי', אתה אומר שהיא מצוה בא עמי לבית המדרש והראה לי את הדין הזה בשלחן ערוך.

והנה זאת היא צאיש פשוט, אבל חסיד היצר הרע משיב לו אף שאין הדין כתוב בשלחן ערוך הנה חסיד אתה עשה לפניך משורת הדין (עי' צ"מ ל, ז; רד"ק מהלים ד, ד),

וזהו שציקש יעקב אבינו ושמרני בדרך הזה וכו', כי מן השונאים כבר היה צטות בהצטחת הקצ"ה ושמרתיך וכו', אך ציקש

חסיד אני, וזהו שיעקב אבינו דייק ואמר
ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, 'בדרך
הזה' דייקא, 'אשר אנכי הולך' עכשיו ללצן
הארמי כאמור ודו"ק.

ועל פי האמור יבואר היטב החפלה
שאנו מבקשין באב הרחמים שאחר פתיחת
הארון, 'ויגער בינר הרע מן הנשואים וכו',
שלכאורה אינו מובן, מהו הענין הינר הרע
עם הנשואים ומהו השייכות הנשואים אלינו,
הלא אין אנחנו נשואים.

אלא הענין הוא כך, דהנה כתיב (ויקרא
ד, כג) אשר נשיא יחטא, והנה צוודאי אין לו
להינר הרע חונפא לבוא אל הנשיא בדמות
ינר הרע, כי יקהה את שיניו, אלא בא אליו
בצפון ובסתר בדמות ינר טוב לעשות מנוה
או מילי דחסידות כנ"ל, וכמבואר בכתר שם
טוב (נ"י משל"ג [אות קיד] קדשי קדשים
שחיטתן בצפון וקדשים קלים בכל מקום (זכאים
כו, א), שהינר הרע בא אל התלמיד חכם
בדמות ינר טוב לעשות מנוה, מה שאין כן
להמוני עם, עי"ש.

וזהו הפירוש 'ויגער בינר הרע מן
הנשואים' היינו מבחינת ינר הרע הבא אל
הנשיאים, שבא אליו בצפון ובערמה בדמות
ינר טוב כאמור, שלזה נריך סייעתא דשמיא
גדולה להנצל ממנו כנ"ל, והבן:

או יאמר ושמרני בדרך הזה אשר אנכי
הולך ונתן לי לחם לאבול ובגד
ללבוש על דרך זה. דהנה כך היתה תפלתו
של כהן גדול, שלא יטרכו עמך בית ישראל
בפרנסה זה לזה ולא לעם אחר (תענית כה,

ואין ענה רק להתחנן לפני השי"ת שישמרהו
וינילהו מידו. זהו 'שמרה נפשי כי חסיד אני'
דייקא כאמור, עכדה"ק.

והיינו כנודע אומרם ז"ל (סוכה נב,
א) שבעה שמות יש לו לינר הרע ואחד
מהם הוא 'נפוני' עי"ש, והענין שנקרא
נפוני ידוע מספרים הק' (כע"ז) באגרא דכלה
דברים עה"פ רב לכם וראה להלן פרשת וישלח עמ'
קנצ) משום שלפעמים בא הינר הרע אל
האדם בצפון ובסתר בדמות ינר טוב שלא
ירגיש שהוא הינר הרע, ומראה לו על
עצירה שהוא מנוה היינו כנ"ל, וכנודע בשם
הבע"ץ שם טוב ז"ל, שוחט משום מאי
מחייב רב אמר משום לוצע (שבת עה, א) ופירשו
התוספות (ד"ה שוחט) אשוחט דעלמא
קאי, ואמר הבע"ץ שם טוב היינו הינר הרע
כמבואר בספר אורח לחיים פרשת לך (ד"ה
הפרד) עי"ש.

ויתבן זהו שהיה קליפת לכן הארמי
מסטר דין הרע הנקרא נפוני כנ"ל,
וזהו שנקרא 'ארמי' לפי שהיה לצוע ורמאי
לכא אל אדם בהחבא וצרמאות בדמות ינר
טוב לרמות אותו על עצירה שהיא מנוה
ומילי דחסידות כנ"ל. ומזה הוא שפחד
יעקב אבינו, כי מפיתוי הינר הרע על
מעשה רע בהתגלות, כבר היה בטוח
בהצטחת הקצ"ה ושמרתין בכל אשר תלך,
שלא יוכל לו, רק כיון שהלך ללצן הארמי
מזה פחד לכו שלא יבוא עליו בערמות
ומרמות צמילי דחסידות שלו, שלזה נריך
באמת סייעתא דשמיא גדולה ושמירה
יתירה להנצל, כנזכר לעיל שמרה נפשי כי

[אוצר החכמה]

ז, העיקר 'ולא לעם אחר', כי אותן האנשים מישראל אשר פרנסתם הוא צבית עם אחר, הם שזריכין שמירה יתירה וסייעתא דשמיא ביותר כמוצן, וכדאיתא במדרש (בר"ר פו, ד) אלל יוסף שהיה צבית פוטיפר, ויהי ה' את יוסף (להלן לט, ז), ועם שאר השבטים לא, אלל לשמים עשרה עגלות טעונות יין, נכנסה אחת לחנות של עכו"ם הניח כולם והלך לו אחריה שלא יעשה יין נסך וכו', עי"ש, והיינו כאמור.

והנה הראשון מזה הוא שהיה יעקב אבינו ע"ה צפרנסה צבית לבן הארמי, זהו הפירוש ונתן לי לחם לאכול וכו', יש לומר הכוונה על לבן שנתן לו ליעקב לחם לאכול ובגד ללבוש, וזהו שציקש ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם וכו', פי', 'בדרך הזה אשר אנכי הולך' לפרנסה לעם אחר היינו לבית לבן שיתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שהיא צריך לשמירה יתירה וסייעתא דשמיא ביותר כנ"ל. ומעשה אבות סימן לבנים, פעל צוה לבניו אחריו כשיצטרכו חלילה לפרנסה להיות אלל עם אחר, שישמרם ה' ויזילם שלא ילמדו ממעשיהם ולא יתקלקלו חלילה, ודי למצין:

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כח, ב). ולכאורה לפי פשוטו הנה צריך להצין, כיון שציקש על לחם ובגד אמאי לא ציקש גם על בית, הלא דירה היא מצרכי האדם כמו לחם ובגד כמוצן. אך לפי הרמז אחי שפיר, וכך פירשו 'ונתן לי לחם' היינו לחמו של תורה (עי' משלי ט, ה), 'ובגד ללבוש' היינו לכסות את תורתו היינו מדת הנע לכח.

ועוד כנודע 'בגד' עולה במספר קטן 'אמת', ור"ל ונתן לי לחם ובגד היינו תורת אמת כמוצן. ועל בית לא ציקש כי בית יעקב אש (עובדיה א, יח) היינו מדת היראה (זוה"ק רע"מ פנחס רנה, א; עי' במקו"ז הקדמה ו, א), והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (צרכות לג, ז), ודי למצין:

ושבתי בשלום אל בית אבי (כח, כא). ופירש רש"י שלום מן החטא וכו' עי"ש. ולכאורה לפי הפירוש רש"י הוא ליה למימר 'ואלא בשלום' או סתם 'ואהיה בשלום', מאי ושצחי בשלום אל בית אחי דייקא, שמשמע שאחר שיצוא אל בית אחיו כבר הוא בטוח מן החטא, והוא תימא, הלא אל תאמין בעצמך עד יום מותך (אבות פ"ב מ"ד) כידוע.

אלא יש לומר ושצחי בשלום אל בית אחי הכוונה על יום פטירתו מן העולם, על דרך שנאמר באברהם אבינו ע"ה (לעיל טו, טו) ואתה תצוא אל אצותיך בשלום. והנה ידוע אומרים ז"ל (ב"מ קו, ז) ברוך אתה צוואך וברוך אתה צלחתך (דברים כח, ו) שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך, זהו שפירש רש"י שלום מן החטא כאמור ודו"ק:

ויצא יעקב רגליו (כח, א). פי', אברהם ויצחק נשאו את הידים ויעקב נשא את רגליו. ביאור הדבר, דיכוע (מקו"ז הקדמה י, א) תפארת - גופא והיינו יעקב, והידיים ימין ושמאל היינו אברהם ויצחק זרועות עולם, והיינו אהבה ויראה כנודע כל זה

מספרים הק' (וזה"ק פקודי רנו, ב; שם ח"א
בהשמטות רנג, א; רנו, א). והנה אברהם אבינו
נשא את ידו היינו מדת אהבה לה', כמו
שאמר (לעיל יד, כב) הרמותי ידי אל ה' היינו
אהבה כאמור, וינחק אבינו נשא את ידו היינו
מדת היראה לה' כנודע, ויעקב אבינו שהוא
בחינת גופא נשא והעלה את כל הגוף לה'
מכף רגל ועד ראש, זהו הפירוש וישא יעקב
רגליו כאמור, ודו"ק והבן:

כאמר רז"ל (קידושין פב, א; נדה ע, ב) אין
עשירות מן האומנות אלא יבקש ממי שהעושר
שלו, והיינו תפלה כמוזן. וזהו שסמך ליה
וילך ארצה בני קדם, היינו להעמיד אומה
הישראלית הנקראים 'בני קדם', כמו שנאמר
(תהלים עד, ב) זכור עדתך קנית קדם. והמשך
הכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם,
היינו שפעל זאת לדורות שיהיה 'לבו נשא את
רגליו' כנ"ל.

ובפרט צעקבותא דמשיחא שהיא תלוי
בעבודה שכלל זו תפלה כידוע (לחם שלמה מאמר
סה), זהו שמרומנו עוד וישא יעקב רגליו ופירש
רש"י נשא לכו את רגליו, פירוש 'רגליו' היינו
עקבותא דמשיחא, שתלוי בעבודה שכלל
כאמור, ודו"ק והבן:

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם
(כט, א). ופירש רש"י נשא לכו את
רגליו וכו'. ולכאורה יותר יתכן לומר נשא
ראשו את רגליו כנודע גופא צתר רישא
גרירא (עירובין מא, א). אלא יש לומר 'לכו'
היינו תפלה, כנודע עבודה שכלל זו תפלה
(תענית ב, א), ו'רגליו' היינו ממון ועושר
כנודע ואת היקום אשר צרגליהם (דברים יא,
ו) זהו ממנו של אדם שמעמידו על רגליו
(פסחים קט, א). זהו הפירוש 'וישא יעקב
רגליו' היינו הצבורת ממון ועושר שהיה
לשני מחנות הוא שהעמידו אותו על רגלו
ונעשה קל ללכת, וכה לזה על ידי עבודה
שכלל זו תפלה, כי כשנטל אליפו את ממנו
היה עני ואציון, כמו שאמר (להלן לב, יא)
במקלי עזרתי, רק אחר 'ויפגע במקום'
היינו תפלה (ברכות כו, ב), וכה לצבורה זו.
זהו שפירש רש"י נשא לכו את רגליו, פירוש
'נשא לכו' היינו עבודה שכלל זו תפלה, הוא
ש'נשא את רגליו' כאמור.

בי מן הבאר ההוא ישקו העדרים (כט,
ב). ופירש רש"י משקים הרועים את
העדרים וכו'. והרגיש אא"ז זאוק"ל אס כן
אמאי צאמת כתיב ישקו העדרים, הוי ליה
למימר 'ישקו הרועים'. וכן צפרשת מקץ (להלן
מא, ט) שנאמר באו מצרימה לשבור אל יוסף
דקדק רש"י ז"ל שצריך לומר מן יוסף עי"ש,
הרגיש גם כן כיון שצריך לומר מן יוסף
אמאי צאמת כתיב אל יוסף, הוי ליה למימר
מן יוסף.

אלא רמו יש בו, והוא כי כשצאים
להצדיק שישפיע עליהם, אזי הצאים
משפיעים להצדיק והצדיק יונק שפע על ידם,
זהו שרמו ולא אמר ישקו הרועים אלא 'ישקו
העדרים', היינו שהעדרים משקים ומשפיעים
להרועה כאמור. וכן זהו שרמו ואמר באו

והנה מעשה אבות סימן לבנים, כן הוא
לדורות בעבודה שכלל זו תפלה וכה לעושר,

לשבור אל יוסף, שהנאים משפיעים אל יוסף,
עכדה"ק והבן:

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף
המקנה וכו' ויאמרו לא נובל עד
אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן
וכו' (כ"ט, ז-ח). ופירש רש"י לא נוכל לפי
שהאבן גדולה, וגללו פירש רש"י לשון עתיד
עי"ש. ולבאר זה בדרך רמז יש לומר, דהנה
הנדיק מעולם אין לו פנאי לעסק קנייני עולם
הזה, לו יהיה עוד היום גדול אין לו פנאי
אף שעה חדל לקנייני עולם הזה. זהו שאמר
להם יעקב אבינו, הן עוד היום גדול לא
עת האסף המקנה, אין לי עת לעסק קנייני
עולם הזה.

אבל הנה לאו כל מוחא סביל דא, כמו
שאמרו (ברכות לה, ג) הרבה עשו כרצי שמעון
בן יוחאי ולא עלתה צידם, זהו שהשיבו לו
'ויאמרו לא נוכל' פי' אין צנו כח זה
כאמור, ופירש רש"י לפי שהאבן גדולה
היינו כמו שאמרו (קידושין כ"ט, ג) רחיים
צנווארו ויעסוק בתורה עי"ש, 'עד אשר
יאספו כל העדרים' היינו שיהיה שפע
פרנסה צריות, 'וגללו את האבן' היינו שיסיר
הרחיים שצנווארו אז נוכל לעסוק בתורה
יומם ולילה.

אי נמי כידוע היצר הרע נקרא אבן
(סוכה נ"ב, א; ועי' בר"ר ע, ח), ולעתיד נאמר
(יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן, זהו
שהשיבו לו ואמרו 'לא נוכל' פי' אין צנו
כח זה כנ"ל, ופירש רש"י לפי שהאבן
גדולה היינו שהיצר הרע גדול, והיינו כמו

שאמרו (ברכות י"א, א) ומי מעבב שאור
שבעיסה עי"ש, 'עד אשר יאספו כל
העדרים' היינו קיצון גליות, 'וגללו את
האבן' היינו כמו שנאמר והסירותי את לב
האבן, וזהו שפירש רש"י 'וגללו לשון עתיד'
היינו כאמור, והבן:

ויאמר הן עוד היום גדול וכו' (כ"ט, ז).
ופירש רש"י אם שכירים אתם לא
שלמתם פעולת היום וכו'. ואמר א"י
זנוק"ל בשם אביו הנדיק הנסתר מו"ה צבי
הירש זנוק"ל, שלכאורה אין זה מדרך ארץ
שיבוא איש למקום שאין מכירין אותו ומיכף
יאמר להם מוסר, שהוא אחד בא לגור
וישפוט שפט.

אלא כי לעיל ציוס אתמול כתיב (כ"ט, ז),
כי בא השמש, ששקעה חמה פתאום
שלא צעונתה (בר"ר ס"א, י), וחשב יעקב הא
דמאספין המקנה בעוד היום גדול, הוא על
ידי שהמה סוברים שהעולם יהיה נוהג
כסדר כמו שהיה ציוס אתמול שנתקצר היום
כן יהיה גם כן היום כי אינם יודעים
הסיבה מזה.

על כן אמר כיון שאין מי שידע בזה
האמת רק אני לבד, על כן החוב מוטל
עלי להודיעם בתורת השבת אצידה, שזה
לא היה רק ציוס אתמול, אבל היום יהיה
עולם כמנהגו נוהג. זהו שאמר להם הן
עוד היום גדול ולא יהיה ציוס אתמול יום
קצר, עכ"ל ודברי פי חכם חן. והנה ראיתי
נדפס מחדש הפירוש הזה בשם אחר
וטעות צידו:

וישא את קולו ויבך (כמ, יא). ופירש רש"י שני פירושים על ויבך, א', לפי שפפה צרות הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, דבר אחר שזכה על חסרון ממון לפי שזא צידים ריקניות עי"ש. ולכאורה הגה השני פירושים הם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח למערב, אמר שפפה צרות הקודש שהוא מדרגה גבוהה בעל רוח הקודש, חזר ואמר שזכה על חוסר ממון שהוא מדרגה פחותה ושפילה, ואיך יתכן שצדיק כזה יעקב אבינו ע"ה יזכה על חוסר ממון. גם הענין הצביה שאינה נכנסת עמו לקבורה אינו מובן, כי מה זכך שאינה נכנסת עמו לקבורה, יותר היה לו לזכות על שמתה על ידו מסיבת הקללה עם אשר תמנא אלהיך לא יחיה כפירוש רש"י שם (להלן לא, לב).

אלא יש לומר שצאמת הצביה לא הייתה משום ענין הנוגע לעצמו או לרחל או על חוסר ממון, חס להזכיר, רק על החורבן והגלות, ואין כאן שני פירושים ברש"י ז"ל רק פירוש אחד, והענין הוא כך, דהנה הטעם שלא נכנסה עמו לקבורה, הלא הוא כפירוש רש"י בפרשת ויחי (מח, ז) כדי שתהא לעזרה לבניה בגולה כמו שנאמר (ירמיה לא, יד) ורחל מצבה על בניה עי"ש.

זוהו שפירש רש"י, ויבך לפי שפפה צרות הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, היינו שפפה צרות הקודש את החורבן והגלות שרחל מצבה על בניה, ואינה נכנסת עמו לקבורה כדי שתהא לעזרה לבניה, דבר אחר שזא צידים ריקניות, פי', וראה עוד דבר

אחר 'שזא צידים ריקניות' היינו שזאים בגולה צידים ריקניות דלים וריקים וזכה על זה היינו על העוני ודוחק הגלות כאמור, ודי למצין:

ויחי בשמוע לבן את שמע יעקב וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו, ויספר ללבן את כל הדברים האלה, ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וכו' (כמ, יג-יד). ופירש רש"י ובשרי (בר"ר ע, יג-יד) וירץ לקראתו כסבור ממון הוא טעון, אמר לו יעקב מה אתה סבור ממון אחית טעון, לא אחית טעון אלא מילין ויספר ללבן וכו', ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה, אמר לו מלך הייתי סבור לעשותך עלי וכדין דלית גבך כלום אך עצמי ובשרי אתה כהדין גרמא אנא מחליק לך עד כאן לשון המדרש עי"ש.

אמרתי פעם אחת בדרך נחות, היינו בדרך הצעלי צמים המגושמים המצוים בעיירות, אשר ויהי כשמעם שאיזה רבי רוצה לדור בעירם, מיד רצים לקראתו בכבוד גדול להציאו העירה, כסבורים ממון הוא טעון, ואחר כך כראותם שאינו טעון אלא מילין, היינו דברי תורה ותשובה ודברי מוסר, פונים מעליו ומצוין אותו לאמור אך עצמי ובשרי, כלומר הרי הוא צער ודם כמוני, וכהדין גרמא נחליק ליה, היינו בדרך דאיתא (פסחים מט, ז) כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור עי"ש.

ליעקב ותקרא שמו נפתלי, היינו תפלה שהיא שני ליעקב כאמור.

^ובתורה ותפלה יחד הוא גובר הכל, זהו ותאמר רחל נפתלי עם אחותי גם יכולתי, פירוש 'אחותי' היינו התורה כמו שנאמר (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את, והפירוש 'נפתלי' היינו תפלה, וגם לשון חיבור כפירוש רש"י ע"ש, ור"ל 'נפתלי' עם אחותי' היינו בחיבור תורה ותפלה יחד שגובר הכל, בזה 'גם יכולתי', ודי למדין:

ותלד זלפה בן שני ליעקב, ותאמר ללא באשרי כי אשרוני בנות

וב' (ה, יב-יג). והנה לכאורה קשה חמרא למריה טיבותא לשקייא (בבא קמא זב, ז), זלפה ילדה ויאשרוה ללאה בתמיה, יותר יתכן היה ללאה לומר זאת צנים שהולידה היא בעצמה כבר, לא עכשיו בלידת זלפה, שיתכן לזלפה שתאמר זאת כי אשרוני בנות על שזכתה לידבק בגוף קדוש כזה ולהוליד ממנו צנים, כדרך הנאמר בהגר (רש"י לעיל טו, ג) אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה ע"ש.

אלא יש לומר בפשוט, שזאמת זלפה היא שאמרה זאת כי אשרוני בנות, והמלת 'ותאמר' חוזר לעיל על זלפה, אך יען כי לאה היא שהיתה הגורם לה לזלפה את השבח והאושר הזה, שלקחה את זלפה ותתן אותה ליעקב לאשה, זהו שאמרה זלפה 'לאה באשרי כי אשרוני בנות', פי', לאה היא שהיתה לי הגורם באשרי כי אשרוני בנות,

ובן עשה לזן, והי כשמוע לזן את שמע יעקב שהוא בא לחרן, וירץ לקראתו ויחזק לו וינשק לו ויציאהו אל ביתו כסבור ממון הוא טעון, אמר לו יעקב מה אתה סבור ממון אחית טעון לא אחית טעון אלא מילין היינו דברי תורה, ויספר לו את כל הדברים האלה היינו דברי תורה ותשובה ודברי מוסר, ויאמר לו לזן מלך הייתי סבור לעשותך עלי, היינו רבי כנודע (גיטין סב, א) מאן מלכי רבנן, וכדין דלית גבך כלום אלא דברי תורה, אך עצמי ובשרי אתה הרי אתה בשר ודם כמוני וכהדין גרמא אנא מחליק לך לנשך אותך כחמור כנ"ל, והבן:

אוצר החכמה

התחת אלקים אנכי (ה, ז). יש לומר דידוע 'אנכי' הוא בגימטריא 'טבע', והנה מדבריה של רחל שאמרה הבה לי צנים נראה כאילו היה הדבר תלוי בטבע ויש לזה רפואה, ובאמת המפתח הזה של צנים הוא תחת ידו של הקצ"ה בעצמו ולא נמסר אפילו למלאך כמבואר בגמרא (תענית ז, א) ע"ש. זהו שאמר לה 'התחת אלקים' פי' דבר שהוא תחת יד אלקים ולא נמסר אפילו למלאך, אתה סבור 'אנכי' שתלוי בדרך הטבע. ועיין בספר אוהב ישראל (סוף וינא ד"ה ויחר) כעין זה באופן אחר:

ותלד בלעה בן שני ליעקב וב' ותקרא שמו נפתלי (ה, ח). יש לומר דידוע (זו"ח חקת נה, ז) יעקב הוא תורה, והשני דדמי ליה היא תפלה והיינו נפתלי כפירוש רש"י לשון תפלה ע"ש. זהו הפירוש ותלד בן שני

שעל ידה זכיתי לזה כנ"ל, והבן והוא פשוט
וצרור למצין: ^{אוצר החכמה}

אם־הָ אֱלֹקִים אֶת חֲרַפְתִּי (ה, כג). ופירש
רש"י משיש לה בן תולה סרחונה בו,
מי שצר כלי זה בן מי אכל תאנים אלו
בן. ויש לומר זהו הטענה של ישראל
(צרכות יז, א), רצונו של עולם גלוי וידוע
לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב
שאור שבעיסה, היינו היצר הרע שנתת בנו,
הוא שצר כלי זה היינו חורבן בית המקדש,
הוא אכל תאנים אלו היינו כמאן דאמר
תאנה היה (סנהדרין ע, ב), ועדיין הוא מרקד
צינינו, והקצ"ה מודה לזה כמו שנאמר (מכה
ד, ו) ואשר הרעותי שצרחתי היצר הרע עי"ש
(סוכה נב, ב) והבן:

ויברך ה' אותך לרגלי (ה, כד). וזה יש להבין
דברי חכמים וחסידותם (כתובות קח,
ב) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל,
היינו שמרמז לו בשלמא יעקב אבינו היה לו
טענה על חתנו ויצרך ה' אותך לרגלי, אבל
אתה כלום נתצרך בימי לרגלך. והיינו כדרך
שאמר ליה אחאב לעוזדיה, ציעקב כחיצ
ויצרכני ה' בגללך ובימי לא מתצרך וכו' עי"ש
(סנהדרין לט, ב) והבן:

ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי (ה, כה).
ופירש רש"י עכשיו אין עושין לצרכי
אלא בני וצריך להיות עושה גם אני עמהם
לסמכן. אמר אא"ז זלוק"ל הענין הוא כך,
דהנה איתא בזוהר הק' (פקודי רמ, א) נפלה
ולא תוסיף קום (עמוס ה, ב), פי', ולא תוסיף

קום מגרמה אלא הקצ"ה יוקים לה דכתיב
(שם ט, יא) אקים את סוכת דוד הנופלת וכו'
עי"ש. והענין פירשו המפרשים, כי השני צתי
מקדשות שנחרבו הוקמו ונעשו על ידי מעשה
התחתונים, היינו על ידי התעוררות שלהם
באתערותא דלתתא, ולכך לא היה להם קיום
ונחרבו, אבל צנין העתיד שיצנה צנ"א יהיה
על ידי השי"ת, היינו על ידי אתערותא
דלעילא שיאור עלינו להטיב אותנו, ולכך יהיה
נצחי - צנין עדי עד.

והנה השלשה אבות היו כנגד השלשה
צתי המקדשות, ויעקב הוא כנגד בית השלישי
שיצנה צנ"א, ולכך קראו 'בית' היינו צנין
קצוע עדי עד, לא כמו אברהם ויצחק שקראו
'הר' ו'שדה' מפני שנחרבו (פסחים פח, א). וזה
שאמר מתי אעשה גם אנכי לציתי היינו לצנין
בית המקדש שקראו בית כנ"ל, ואמר זאת
לנגד השי"ת לעורר זאת למעלה, שהקצ"ה
יאמר בן מתי אעשה גם אנכי לציתי כמו
שהצטיח לנו ציוס ההוא אקים את סוכת דוד
הנופלת כנ"ל.

וזהו שפירש רש"י עכשיו אין עושין
לצרכי אלא בני, ר"ל עד עכשיו היינו צנין
צתי המקדשות שנחרבו, לא עשאו אלא בני,
היינו ישראל על ידי התעוררות שלהם
באתערותא דלתתא ולכך לא נתקיים, 'וצריך
להיות עושה גם אני עמהם' היינו באתערותא
דלעילא 'כדי לסמכן' היינו כדי שיהיה צנין
עדי עד כנ"ל, ודו"ק:

עוד אמר אא"ז זלוק"ל, מתי אעשה גם
אנכי לציתי, פי', כי האדם צריך

לעשות שיהיה קדושתו ית"ש נקשר בתוך לבו ומוחו, זהו שרמזו 'מתי תעשה גם אנכי לציתי' היינו לעשות שיהיה בחינת אנכי ה' אלהיך נקשר 'ציתי', היינו בלבי ומוחי כאמור, והבין:

שחזר לפניו ולאחריו, אם תעשה לי הדבר הזה שתאמר אשובה, אזי אשובה ארעה וכו', והיינו כמו שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז), והבין:

ויאמר מה אתן לך, ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה אשובה וכו' (פ, פא). הנה ראשי תיבות מ'אומה א'ם ת'עשה הוא 'אמת', רמז לו יעקב ללבוש ש'אין חפץ ממנו כלום רק שילך עמו באמת לא ברמאות.

וזהו שיעור הכתוב, ויאמר מה אתן לך, ויאמר יעקב לא תתן לי כלומר לא תתן לי כלום, רק 'מאומה אם תעשה לי' היינו אמת לא ברמאות, בהדבר הזה 'אשובה ארעה וכו'', ולפי זה המלת 'מאומה' היא חוזר לפניו ולאחריו, והבין:

ובדרך רמז יש לומר עוד, לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמור, דהנה כתיב (תהלים נא, יח-יט) כי לא תחפון זבח ואחנה זבחי אלקים רוח נשברה, היינו תשובה, זה שהתורה מרמזת לאדם, 'לא תתן לי מאומה' היינו כאמור כי לא תחפון זבח ואחנה, רק 'אם תעשה לי הדבר הזה' היינו תשובה, זהו שאמר 'אשובה' היינו שתאמר אשובה בתשובה, אזי 'ארעה צאנך אשמור' היינו אשמור לך הפרנסה, כי הכל תלוי בתשובה (זוה"ק רע"מ נשא קכב, א) וצפרט הפרנסה (ע"י קידושין פב, א; וראה להלן פרשת צחקתי עמ' ללה), ולפי זה המלת 'אשובה' הוא

ויצא את המקלות (פ, פא). יש לרמז כן, דהנה קודם שצא יעקב אבינו לעולם, התנהג העולם במדת פחד אצלו יצחק (ע"י זוה"ק לך פו, ב), היינו כמו שנאמר (יחזקאל כ, ג) אם לא ציד חזקה אמלך עליכם ולרדות אותם במקלות, וכשצא יעקב אבינו מדת הרחמים לעולם (ע"י ש זוה"ק), הסיר והעמיד את המקלות מן הצד שלא להשתמש בהם רק במדת הרחמים, זהו שרמזו 'ויצא את המקלות' שהעמידם מן הצד כאמור, ודי למצין.

אי נמי המקלות היינו הידים ידי עשו כמוצין, וזהו שפרגס אונקלוס וינא את המקלות, 'ית חוטריא דיקלון', היינו המקלות דקליפה כאמור, והנה ידוע (צ"ר סה, כ) בזמן שקולו של יעקב מלוי צבתי כנסיות וצתי מדרשות אין הידים ידי עשו שולטת, זהו שרמזו 'וינא את המקלות' היינו שהעמידן שלא ישלטו, היינו על ידי עסק התורה כאמור, וידוע (מענין ז, א) התורה נמשלה למים, זהו 'צרהטים בשקתות המים' היינו צריצת ישראל לצתי כנסיות וצתי מדרשות לתורה, וזהו 'אשר תצאן הצאן לשותות' היינו כמו שאמרו (אבות פ"א מ"ד) והיו שותה צמא את דצריהם, וכן זהו 'ויחמנה צבואן לשותות' היינו כמו שאמרו (שם פ"ב מ"י) והיו מתחמם צאורן של תלמידי חכמים, ודי למצין: